

Att vinna eller inte vinna

Norge och Sverige har haft val. Resultaten blev i stort sett desamma. Regeringarna tappade men höll sig kvar. Oppositionen gick fram.

Det faktum att Höyre tappade tre mandat ledde socialdemokrater i Sverige till att glatt förkunna att Höyrebølgen nu var över. Höyres uppgång från kommunalvalet 1983 tilläts inte störa den bild man ville tro på. Socialdemokraternas i Sverige tappade sju mandat har inte lett till motsvarande slutsatser.

Moderaterna tappade i det svenska valet 10 mandat. Gentemot de förhoppningar som man själv och många andra hade var givetvis valutslaget en besvikelse. Det faktum att moderaterna inte gick fram tas till intäkt för att högervågen nu har avstannat i Sverige. Politiska kommentatorer är i detta avseende, liksom i andra, rätt så lika sportkommentatorer. Hur många gånger förklarades inte Ingemar Stenmark och Björn Borg för att vara slut?

Högervågen är inte slut. I själva verket böljar den vidare för fullt.

Socialdemokraternas kampanj hade inte haft den utformning med unga män i sportbilar och unga kvinnor sysselsatta med bodybuilding om de inte känt styrkan i de strömningar till marknadsekonomi och ökad individuell frihet som kännetecknar de flesta västerländska samhällen. Och folkpartiet hade inte genomgått den nyorientering som präglat partiet om detta inte varit nödvändigt för överlevnad. Högervågen har visserligen inte vunnit väljarna åt moderaterna i detta val men i gengäld har den tvingat socialdemokraterna till en ideologisk kapitulation samtidigt som den vunnit folkpartiet för dess idéer.

En eftervalsdebatt präglas givetvis lätt av den bild som olika partier vill skapa. Det kan därför finnas anledning att i mer sakliga termer beskriva vad som hänt i Sverige och i Norge.

Två regeringar har fått ett minskat regeringsunderlag men lyckats med att hålla sig kvar vid makten. Detta är inte ovanligt. Regeringspartier brukar få finna sig i att marginalen till oppositionen krymper. I högkonjunktur brukar regeringar kunna minimera förlusten och hänga sig kvar vid makten. I lågkonjunktur brukar de inte klara sig. Detta är ett mönster som kännetecknar de flesta demokratier och även Sverige sedan vi 1976 började med att byta regeringar. De borgerliga lyckades till exempel behålla en marginal 1979 medan den 1982 inte var tillräckligt stor för att undvika regeringsskifte. I Norge och i Sverige var respektive regerings marginal 1985 tillräcklig för att tåla en förlust av väljare.

Inför 1988 är nu socialdemokraternas marginal mindre. Detsamma gäller Höyre i Norge. Samtidigt kommer de båda regeringarna att möta väljarna i en lågkonjunktur istället för i en högkonjunktur. Detta är den viktigaste slutsatsen av vad som hände i valen i Norge och i Sverige.

Det avgörande för de båda regeringarnas möjligheter att sitta kvar blir beroende av de ideologiska strömningar som präglar väljaropinionen. Deras chans ligger i att de kan föra fram ett trovärdigt ideologiskt budskap som kan påverka valmanskåren att rösta för partierna och inte mot regeringarna.

Det är i detta sammanhang som det är intressant att diskutera högervågens styrka. Om det skulle vara så att den har

tynat bort måste den ha ersatts av något. För socialdemokrater borde det då finnas ett ökat utrymme att vinna väljarna med de egna idéerna.

Uppenbarligen har socialdemokraterna inte känt sig ha denna frihet. Deras valkampanj präglades av en frånvaro av ideologiskt budskap. Sportbilen med dalmatinerhunden, bristen på besked om vad man vill göra efter valet och anti-kampanjen mot moderaterna grundade sig på en bristande tilltro till de egna idéernas styrka. Det var viktigare för socialdemokraterna att svärta ner moderaternas budskap än att söka vinna väljarna för det egna. Socialdemokraterna lovade väljarna materialism men knappast socialism.

Inför valet 1988 pekar alla ekonomiska indikationer på att ekonomin då kommer att vara sämre. Regeringen har i sin egen finansplan förutskickat besparingar på 12 miljarder och skattehöjningar på 25 miljarder de kommande åren. Arbetslösheten kommer 1988 att uppvisa de siffror som en lågkonjunktur kräver. Inflationen kommer knappast att nå ner till västeuropeisk nivå med de skattehöjningar och det budgetunderskott som lågkonjunkturen kommer att pressa socialdemokraterna till. Kommer socialdemokraterna då att lova väljarna socialism istället för materialism?

Det är knappast särskilt vinnande om inte högervågen är rejält död och begraven. Valresultatet i Norge motiverar inte ett sådant påstående. Folkpartiets nyorientering till höger gör det lika litet. Moderata Samlingspartiets uteblivna framgång och dess tillbakagång är inte ett uttryck för att högervågen är död utan för att man fått konkurrens.

Folkpartiet vann nämligen inte sina framgångar som ett mittenparti utan genom att man markerade att man inte längre var det. Granskar man folkpartiets valaffischer finner man att en stor del av dem bar upp krav som till för några år sedan attackerades av folkpartiet. Förbud mot narkotikabruk, nej till löntagarfonder, reklam-TV har till exempel inte alltid varit folkpartiets politik. Krav på besparingar ansågs för några år sedan av folkpartiet vara ett uttryck för bristande social medkänsla.

Folkpartiets nyorientering i svensk politik är i själva verket en seger för de idéer som man normalt brukar hänföra till högervågen och som Moderata Samlingspartiet varit ensamt om att företräda. Tror någon att folkpartiet gått fram genom att företräda 1982 års mittenpolitik? Och hade Moderata Samlingspartiet i så fall minskat? Det är knappast sannolikt.

Det är i själva verket så, att högervågen inte bara har vunnit väljare utan också ett parti. Det har skett en förskjutning i svensk politik, inte till mitten utan från mitten.

Detta är en förskjutning som skett i valmanskåren. Folkpartiets nyorientering har framför allt tagit sig uttryck i kommunikationen med väljarna genom Bengt Westerberg. Fortfarande präglas folkpartiets politik av en ovilja att dra de praktiska konsekvenserna av de ideologiska löftena. Det gäller skatterna, besparingarna, försvaret och skolan men också andra områden. Det är farligt för moderaterna om man inte drar de rätta konsekvenserna av folkpartiets uppgång. Folkpartiet får det svårt att göra det av sin.